

УДК 378(09)(477.4/7)

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Задорожна-Княгницька Л.В., к. пед. н., доцент,
завідувач кафедри педагогіки та освіти
Маріупольський державний університет

У статті представлено результати дослідження деонтологічної підготовки менеджерів освіти на основі аналізу тимчасових освітньо-професійних програм і навчальних планів підготовки фахівців за спеціальністю 073 Менеджмент (Управління навчальним закладом). Також з метою визначення стану деонтологічної готовності менеджерів освіти, які вже працюють, було проведено анкетування серед керівників закладів освіти Маріуполя й Маріупольського району та педагогів, які складають управлінський резерв. Отримані в результаті дослідження дані засвідчують недостатню сформованість деонтологічної готовності більшості менеджерів освіти та педагогів управлінського резерву, що обумовлює актуальність і доцільність деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах.

Ключові слова: менеджер освіти, освітньо-професійна програма, деонтологічна підготовка, деонтологічна готовність.

В статті представлені результати дослідження деонтологічної підготовки менеджерів освіти на основі аналізу тимчасових освітньо-професійних програм і навчальних планів підготовки магістрів по спеціальності 073 Менеджмент (Управління навчальним закладом). Також з метою визначення стану деонтологічної готовності уже працюючих менеджерів освіти було проведено анкетування серед керівників закладів освіти Маріуполя й Маріупольського району та педагогів, які складають управлінський резерв. Отримані в результаті дослідження дані засвідчують недостатню сформованість деонтологічної готовності більшості менеджерів освіти та педагогів управлінського резерву, що обумовлює актуальність і доцільність деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах.

Ключевые слова: менеджер образования, деонтологическая подготовка, образовательно-профессиональная программа, деонтологическая готовность.

Zadorozhna-Knyagnitska L. V. RESEARCH OF THE CURRENT STATE OF DEONTOLOGICAL PREPARATION OF EDUCATION MANAGERS

The article presents the results of a study of the deontological preparation of education managers on the basis of the analysis of the professional educational programmes and curricula curricula for training specialists in the field of Management (Management of educational institutions). In order to determine the state of deontological readiness of education managers, a questionnaire was conducted among the heads of the educational institutions of Mariupol and Mariupol district, as well as teachers who constitute the management reserve. The results of the research indicate a lack of deontological readiness of most education managers and teachers who constitute the management reserve, which determines the relevance and expediency of deontological preparation of education managers in university.

Key words: education manager, deontological preparation, educational-professional program, deontological readiness.

Постановка проблеми. Моральний сенс професійної діяльності керівника закладу освіти в умовах соціально-економічних та культурно-освітніх викликів, що стоять сьогодні перед Україною, вимагає від нього не лише високої загальної культури, широкого світогляду, фінансово-економічної та організаційно-управлінської освіченості, але й професійної зрілості, відповідальності, готовності до виконання обов'язку у складних, швидко змінюваних умовах функціонування освітнього закладу. Зазначене обумовлює необхідність професійної підготовки менеджера освіти нового покоління, однією з наріжних рис якого є деонтологічна готовність.

Актуальність такої підготовки обумовлюється й докорінною реформою української школи, що має перетворитися на важіль соціальної рівності й згуртованості, конкурентоспроможності й економічного розвитку України, та посиленням у зв'язку з цим ролі й значення управлінської діяльності керівника закладу освіти як гаранта реалізації цієї соціально вагомої місії. Отже, управлінська етика й деонтологія є сьогодні детермінантою ефективних взаємин менеджера освіти з учасниками управлінського процесу, моральною основою його професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи теорії управління школою

розроблено В.І. Бондарем, І.Л. Лікарчуком, В.С. Пікельною, Є.М. Хриковим, В.В. Шаркуною; проблеми демократизації, гуманізації управління освітою висвітлено в наукових працях І.П. Аносова, Г.В. Єльнікової, Л.А. Онищук та ін.; проблеми розробки наукових основ управлінської діяльності керівника закладу освіти, підвищення його управлінської кваліфікації знайшли відображення в дослідженнях В.М. Бегея, Л.М. Калініної, В.В. Крижка, Н.М. Островерхової, В.І. Пуцова, Є.П. Тонконої тощо. Проблема професійної підготовки та підвищення кваліфікації менеджерів освіти розглянуто у працях В.Є. Береки, С.С. Вітвицької, В.Е. Луначека, Т.В. Панчук, Н.І. Селіверстова, А.Й. Сиротенко, Т.М. Сорочан.

Аналіз праць зазначених вище науковців показав, що, незважаючи на досить широкий пласт досліджень проблем управлінської діяльності керівника закладу освіти та його професійної підготовки, проблема формування деонтологічної готовності менеджерів освіти є недослідженою як у теоретичному, так і в методичному аспектах.

Постановка завдання. Метою статті є презентація результатів дослідження сучасного стану деонтологічної підготовки менеджерів освіти. Зазначена мета реалізується в контексті виконання заступних завдань:

- опис інструментарію дослідження деонтологічної підготовки менеджерів освіти та процедури його використання;
- розкриття результатів дослідження змісту деонтологічної підготовки магістрів управління освітою в університетах України;
- висвітлення результатів анкетування керівників-практиків щодо визначення їх деонтологічної готовності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Деонтологічна підготовка менеджерів освіти в університетах має бути спрямованою на узгодженість та органічне поєднання нормативно-правової та нормативно-особистісної складової, що досягається через інтеграцію змістових модулів дисциплін з деонтологічною компонентою, застосування інформаційних і комунікативних технологій для формування у магістрів деонтологічної готовності до управління закладом освіти.

Закон України «Про вищу освіту» (2014) уможливив надання вищим навчальним закладам автономії, що відобразилась, зокрема, в розробці освітніх програм та навчальних планів підготовки фахівців різних ступенів вищої освіти. На виконання наказу МОН від 26 січня 2015 р. № 46 «Про особливості формування навчальних планів на

2015/2016 навчальний рік» та з урахуванням основних позицій, викладених у програмному документі «Орієнтири для розробки і впровадження ступеневих програм у галузі освіти» (Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education), розробленому як компонент Проекту TUNING за підтримки Європейською комісією, у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ) України було розпочато діяльність щодо створення нових освітніх програм на засадах компетентнісного підходу та розробки навчальних планів, які засвідчили інтеграцію й укрупнення навчальних дисциплін.

З метою вивчення стану деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах нами було проаналізовано тимчасові освітньо-професійні програми та навчальні плани підготовки фахівців за спеціальністю 073 Менеджмент (Управління навчальним закладом).

Підготовку керівних кадрів за цією спеціалізацією здійснюють сьогодні понад 30 ВНЗ України. Об'єктом контекстного аналізу стала інформація, розміщена у відкритому доступі на офіційних сайтах ВНЗ України: Бердянського державного педагогічного університету, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Донецького національного університету імені Василя Стуса, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського університету імені Бориса Грінченка, Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Маріупольського державного університету, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Приватного акціонерного товари-

ства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Приватного вищого навчального закладу «Краматорський економіко-гуманітарний інститут», Приватного вищого навчального закладу «Дніпровський університет імені Альфреда Нобеля», Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Наше дослідження базувалося на комплексі принципів, а саме: цілеспрямованості аналізу на вирішення комплексних завдань дослідження; прагматичності (практичної значущості розв'язання завдань, необхідних для розробки концепції нашого дослідження, моделі менеджера освіти та моделі його професійної підготовки); систематичності; актуальності (визначення сучасного стану деонтологічної підготовки менеджера освіти в контексті вимог реформування освіти й соціально-історичних викликів, на які має відповідати Україна); гнучкості та оптимальності у використанні різних методів; безперервності збору та обробки інформації; прогностичності для визначення шляхів удосконалення фахової підготовки менеджерів освіти в університетах.

Аналіз тимчасових освітньо-професійних програм підготовки магістра за спеціальністю 073 «Менеджмент (Управління навчальним закладом)», здійснюваної вищезазначеними закладами вищої освіти, дозволив зробити висновок, що перелік компетентностей випускника та їх змістове наповнення відображає загальні тенденції, окреслені «Всеосяжною рамкою кваліфікацій для Європейського простору вищої освіти» (The Overarching Framework for Qualifications in the European Higher Education Area (QF-EHEA) та Проектом TUNING «Розбудова освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, 2006). Результати їх узагальненого аналізу представлено нижче:

– інтегральна (здатність розв'язувати складні управлінські задачі та педагогічні проблеми у професійній діяльності менеджера освіти, що характеризується невідзначеністю умов і вимог);

– загальні (здатність до подальшого навчання, до самоаналізу та коригування діяльності менеджера освіти як складової колективної діяльності, самоменеджменту,

саморозвитку; до аналізу, систематизації, виокремлення та перевірки проблем сучасної науково-філософської методології; до критичного аналізу, оцінки й синтезу нових та складних ідей у галузі управління освітою; до публічних виступів, володіння загальними закономірностями мовленнєвої поведінки управлінця-освітянина; здатності ефективного використання інформаційних та комунікаційних технологій в педагогічній та управлінській діяльності; опрацювання інформації (у т.ч. іноземною мовою) для вирішення управлінських і практичних завдань у сфері професійної педагогічної та управлінської діяльності й проведення наукового педагогічного дослідження, вміння виявляти та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї тощо);

– фахові (здатності застосовувати психологічні закономірності в управлінні освітніми закладами, організаційний інструментарій розробки й управління проектами, підприємствами, установами, організаціями; розробляти та приймати управлінське рішення, організувати його виконання, здійснювати корекцію, регулювання, облік та контроль; застосовувати наукову українську мову, виконувати дослідження на основі сучасного наукового світогляду з використанням світових напрацювань у галузі управління освітою; здатність до інноваційної професійної діяльності відповідно до цілей і завдань навчального, виховного та управлінського процесу; здатність виявляти, формулювати й розв'язувати управлінські проблеми і завдання шляхом генерування нових ідей, планувати й організувати функціонування системи управління навчальними і виховними процесами, забезпечувати його координацію і контроль, оперувати сучасним арсеналом можливостей прикладних програмних продуктів та інформаційно-аналітичних систем для управління освітнім процесом; здатність до ефективного управління системою заходів та засобів, що забезпечують безпеку життєдіяльності людини в соціальній та екологічній системах, до виокремлення та розв'язання проблем у закладі освіти, до взаємодії в команді та прояву лідерських якостей; здатність здійснювати управління фінансово-економічною діяльністю освітньої установи, моніторинг та планування діяльності щодо ефективності розвитку персоналу тощо).

Формування таких здатностей здійснюється в межах викладання дисциплін нормативного («Правові аспекти управління навчальним закладом», «Теорія організації», «Теорія і практика управління освітою», «Менеджмент організації», «Управ-

ління навчальною та виховною діяльністю», «Управління фінансово-економічною діяльністю», «Управління трудовими ресурсами», «Управління змістом робіт», «Управління інформаційними зв'язками», «Аудит і оцінювання управлінської діяльності», «Психологія управління», «Соціальна та екологічна безпека діяльності», «Інформаційні технології в освіті та автоматизовані системи управління навчальними закладами», «Сучасні моделі освіти», «Філософія та методологія освіти», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Культура наукової української мови», «Діловодство в управлінні навчальним закладом» та ін.) та варіативного («Інтелектуальна власність», «Педагогічний контроль у системі освіти», «Інноваційні технології в управлінні середніми закладами освіти», «Інформаційно-комунікаційний менеджмент», «Аграрна політика», «Освітня політика та аналіз», «Стратегічний менеджмент», «Якість освіти», «Академічна риторика», «Управління якістю освітніх послуг у навчальному закладі», «Антикризове управління», «Основи управлінського консультування», «Організація психологічної служби навчального закладу», «Сучасні програмні продукти та інтернет-технології в освіті», «Математичні методи моделювання систем управління», «Методи прийняття управлінських рішень», «Ринок освітніх послуг», «Тренінг комунікативної готовності до управлінської діяльності», «Самоменеджмент керівника закладу освіти», «Організація методичної роботи», «Теорія прийняття рішень», «Ситуаційний менеджмент») складників.

Аналіз робочих програм зазначених дисциплін, що викладаються в різних ВНЗ України, засвідчив, що завдання формування деонтологічної готовності магістрів управління освітою цілеспрямовано не ставиться. Вони лише побіжно, частково розкриваються у змісті окремих навчальних предметів, зокрема: «Керівник навчального закладу» (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Київський університет імені Бориса Грінченка, Приватний вищий навчальний заклад «Дніпровський університет імені Альфреда Нобеля», Національний університет біоресурсів і природокористування України, Класичний приватний університет, Приватний вищий навчальний заклад «Краматорський економіко-гуманітарний інститут», Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Державний вищий навчальний заклад «Універ-

ситет менеджменту освіти» НАПН України, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Житомирський державний університет імені Івана Франка, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова), «Техніка управлінської діяльності» (Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Донецький національний університет, Класичний приватний університет, Приватний вищий навчальний заклад «Краматорський економіко-гуманітарний інститут», Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка), «Лідерство», «Основи лідерства» (Національний університет біоресурсів і природокористування України, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка), «Компетентісно зорієнтоване управління навчальним закладом» (Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України), «Управлінська майстерність керівника закладом освіти» (Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка), «Основи організаційної поведінки» (Житомирський державний університет імені Івана Франка), «Управлінська культура» (Бердянський державний педагогічний університет).

Нами здійснено узагальнений аналіз змісту деяких з цих навчальних дисциплін, який показав, що деонтологічна складова професійної підготовки менеджерів освіти розкривається в їх змісті різною, однак неповною мірою, що унеможливорює якісну деонтологічну підготовку магістрів управління освітою. Проте її необхідність обумовлена потребами управлінської діяльності й визнана самими керівниками закладів освіти. Зазначений факт засвідчують результати моніторингового дослідження деонтологічної готовності керівників закладів освіти, аналіз якого представлено нижче.

Розробляючи програму зазначеного дослідження, ми спиралися на висновки О.М. Бандурки та О.Ф. Скакуна, М.П. Васильєвої, О.М. Ковальової, Н.А. Сафаргаліної-Корнілової, Н.М. Герасимчук, В.А. Малахова, С.С. Сливки [1; 2; 4; 5; 6] щодо розгляду деонтологічної готовності

як деонтологічної позиції і розглядали її не як результат професійної підготовки, а як умову та регулятор успішної професійної діяльності (І.В. Гаврик) [3]. Такий підхід до розуміння деонтологічної готовності в межах здійснюваного нами дослідження обумовлювався свідомим вибором його об'єктів – це керівники закладів освіти й педагоги, які не мають спеціальної професійної підготовки з управління освітою. У зазначеному контексті їх деонтологічна готовність не може розглядатися як результат деонтологічної підготовки. Вона обумовлюється особистим управлінським (педагогічним) досвідом та самоосвітою.

З огляду на зазначене, параметрами моніторингового дослідження деонтологічної готовності менеджерів освіти було визначено: деонтологічний світогляд, ступінь усвідомлення сутності й змісту професійного обов'язку й відповідальності, спрямованості діяльності менеджерів освіти на дотримання норм та правил управлінської деонтології, використання деонтологічних знань та вмінь у контексті професійної взаємодії, самостійність формування власної нормативної управлінської поведінки, а також вивчення думки керівників Департаменту освіти, Міського науково-методичного центру щодо рівня сформованості деонтологічної готовності керівників та заступників керівників закладів освіти міста.

У ході дослідження ми вважали за доцільне застосувати комплекс методів, що дозволяють аналізувати як кількісну, так і якісну інформацію: соціологічні опитування, інтерв'ю, анкетування, методи індивідуального, експертного та факторного аналізу.

Наше дослідження проводилося за принципами: цілеспрямованості аналізу на вирішення його комплексних завдань; прагматичності (практичної значущості для розробки концепції нашого дослідження, концепції деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах, її структурно-компонентної моделі); систематичності (дослідження проводилося регулярно протягом 3-х років з 2014 по 2017 р.); комплексності, що передбачало вибір методів, способів та інструментарію дослідження; гнучкості та оптимальності у використанні різних методів; безперервності збору та обробки інформації.

Об'єкти моніторингового дослідження, що здійснювалося в м. Маріуполь та Маріупольському районі, за ознакою було поділено на групи: «керівники закладів освіти та їх заступники»; «педагоги закладів освіти, яких Міським навчально-методичним центром віднесено до резерву керівних кадрів».

Дослідно-експериментальна робота проводилася в Донецькій області, в місті Маріуполі й Маріупольському районі протягом 2013–2017 рр. Респондентський масив склав 1324 особи.

У ході дослідження встановлено, що термін «управлінська деонтологія» відомий або частково відомий 29,6% керівників. Респонденти визначають це поняття як: «розділ етики, що вивчає проблеми моралі й моральності, професійні обов'язки», «етичну науку, що вивчає проблеми обов'язку людини», «науку про етику управління», «науку, що вивчає відповідність керівника займаній посаді», «науку, що вивчає питання формування нормативної поведінки керівника».

Після роз'яснення сутності поняття «управлінська деонтологія» 98,6% респондентів констатували, що деонтологічні знання необхідні для організації й здійснення належної управлінської діяльності, проте, 72% вважають, що деонтологічна обізнаність керівника ще не гарантує повною мірою виконання ним професійного обов'язку, якщо відсутні відповідні особисті якості. 43% респондентів вважають, що деонтологічні знання та вміння не забезпечують повною мірою виконання керівником професійного обов'язку, оскільки його поведінка багато в чому визначається чинниками, що суперечать вимогам управлінської деонтології.

Керівники закладів освіти у цілому (75,4%) вірно розуміють зміст поняття «професійна відповідальність», що отожднюється ними з належним, добросовісним виконанням професійного обов'язку. Однак поняття «професійний обов'язок керівника» вони розуміють по-різному. Найбільш повторюваними є відповіді: «вміння керівника поводитись у певній ситуації та визначати цілі для подальшого управління», «здатність забезпечувати необхідні організаційні та економічні умови для здійснення навчально-виховної роботи на рівні вимог Державного стандарту якості освіти», «сукупність вимог морального характеру, що висувуються до керівника під час здійснення службових повноважень», «здійснення адміністративно-господарської діяльності в межах наданих повноважень», «правильні дії керівника», «вміння ставити завдання та контролювати процес їх виконання», «відповідальність керівника», «узгодження особистих бажань із суспільними вимогами», «готовність брати на себе відповідальність» тощо.

Теоретичним підґрунтям власної професійної поведінки респонденти вважають знання нормативно-правової бази діяль-

ності навчального закладу (100%), теорії менеджменту й адміністрування навчального закладу (82,9%); інструктивно-методичних матеріалів щодо забезпечення його діяльності (80,8%), психології управління (65,9%). Зазначимо, що відповіді на ці питання відрізняються в межах груп керівників з досвідом управлінської діяльності (директори та їх заступники) й педагогів без досвіду управлінської роботи. Так, група «управлінський резерв» із переліку таких знань обрала відомості із самоджменту (36,4%), креативного менеджменту (38,7%), методології та методики наукових досліджень (38,2%), соціології управління (41,5%), філософії управління (41,5%). Незважаючи на таку розбіжність у думках респондентів, усвідомлення ними необхідності знання управлінської етики й деонтології в обох групах є незмінно високим і становить 97,6%. Лише 2,4% респондентів зауважили, що основою для належного виконання керівником свого професійного обов'язку є виключно знання нормативної бази навчального закладу та посадових інструкцій учасників управлінського процесу.

Особистісною основою професійної поведінки керівника закладу освіти 87,2% респондентів вважають усвідомлення керівником вимог професійного обов'язку, 85,1% – комплекс управлінських знань та вмінь, 42,5% – комплекс особистих якостей; 27,7% – вимоги зовнішнього середовища.

У ході дослідження було визначено чинники, що, на думку респондентів, заважають керівникові виконувати свій професійний обов'язок. Такими є: низька мотивація управлінської діяльності (59,6%), недостатній рівень управлінської культури (55,3%), переважання особистих інтересів над професійними (55,3%); відсутність знань управлінської етики та деонтології (44,7%). На думку більшості респондентів, проблема корупції в освіті обумовлена суб'єктивними чинниками, що залежать виключно від конкретного педагога чи директора: таку відповідь надали 86,7%. 14,3% вважають, що вона обумовлена недостатністю державного фінансування закладів освіти.

У межах дослідження нами було запропоновано керівникам та педагогам визначити власний рівень володіння знаннями управлінської деонтології за 5-бальною шкалою. 2% респондентів визнали свою обізнаність у цих питаннях низькою, 6% – нижче середнього, 22% – середнього рівня, 44% – вище середнього, 26% – високого рівня. Однак незважаючи на те, що 92% респондентів констатували достатній та високий рівень деонтологічної обізнаності, 53,5% респондентів першої групи визнали, що

стикаються з труднощами деонтологічного плану у професійній взаємодії з колегами, 56,5% – з їхніми батьками, 32,6% – з технічним персоналом навчального закладу. Для групи «управлінський резерв» ці показники суттєво нижчі: респонденти визнають існування етичних труднощів постійно або зрідка у взаємодії з кожним названим вище суб'єктом управлінської взаємодії (з учнями – 13%, з їхніми батьками – 36,2%, колегами-педагогами – 28%, технічним персоналом навчального закладу – 24%). Така розбіжність пояснюється більш «м'якими» умовами професійної діяльності педагогів, наявністю іншого, ніж у керівника закладу освіти, спектру функцій, значно вужчої професійної відповідальності, а значить, відсутністю (або частковістю) тих деонтологічних вимог, у межах яких формує свою професійну взаємодію керівник. Однак дані, отримані в обох групах, свідчать про наявність у респондентів суттєвого дисбалансу між деонтологічними знаннями й здатностями використовувати ці знання у практичній управлінській діяльності.

Окрім того, результати дослідження засвідчують наявність викривлень у розумінні керівниками свого професійного обов'язку, невідповідність між їх свідомістю й поведінкою. Так, на запитання «чи доводилося Вам порушувати деонтологічні вимоги» лише 33,4% респондентів відповіли: «ні, я ніколи не порушую таких вимог»; 22,2% дали відповідь «так, але жалкую про це»; 5,5% – «так, і не жалкую про це»; 33,3% – «траплялися такі випадки»; 5,6% – «так, я змушений це зробити під тиском обставин, що не залежать від мене». Зауважимо, що з 66,6% респондентів, які відповіли на зазначене питання позитивно, 58% вважають, що вони належно виконують свій професійний обов'язок.

Ключовими положеннями, що визначають власну управлінську позицію, респондентами названо такі: «готувати простір для ініціативи», «шукати новий імпульс для роботи після невдалих спроб», «створювати позитивну мотивацію для діяльності педагогів», «надавати можливість підлеглому в чомусь бути першим», «надихати колектив успіхами»

Однак вагому роль у визначенні особистої управлінської позиції зайняли положення, що є суперечливими чи неприйнятними в межах управлінської деонтології: «максимально використовувати індивідуальні можливості підлеглих», «працювати з вірою в неможливе», «залучати педагогів до реалізації своїх ініціатив», «поєднувати в собі протилежні якості», «довіряти лише собі», «досягати успіху за будь-яку ціну»,

«ставити у приклад себе», «досягати безапеляційного виконання підлеглими розпоряджень», «не шукати легких шляхів». Такі позиції обрали 54% респондентів.

Отримані в результаті дослідження дані формально засвідчують наявність розмитого деонтологічного світогляду менеджерів освіти, нечітку їх спрямованість на дотримання норм та правил управлінської деонтології, фрагментарне використання деонтологічних знань та вмінь у контексті професійної взаємодії, труднощі формування власної нормативної управлінської поведінки, що свідчить про недостатню сформованість деонтологічної готовності більшості менеджерів освіти та педагогів управлінського резерву.

Такий висновок підтверджується й досвідом організації та проведення навчальних занять з дисциплін загальної та професійної підготовки, виробничих практик із магістрами спеціальності «Менеджмент» (Управління навчальним закладом) в Маріупольському державному університеті. Зокрема, під час аналізу професійних ситуацій, обговорення актуальних питань теорії та практики управління освітніми закладами, вирішення практичних управлінських завдань з деонтологічною насиченістю, значна їх частина демонструє володіння вузьким спектром методів впливу, тяжіє до їх імперативності, інструктивності; виявляє невміння доцільно використати внутрішні ресурси освітнього закладу, організувати результативну діяльність педагогічного колективу в умовах невизначеності, нестабільності, постійної мінливості, виникнення в колективі «авральних» ситуацій; невміння реалізувати «цільовий процес» засобами спільної дії першої особи і підлеглих; демонструє прагнення знайти готові, універсальні рецепти управлінських рішень; переважання авторитарного стилю керівництва, брак знань щодо деонтологічно виправданих засобів впливу на колег та захисту власної честі й гідності тощо. Зауважимо, то такі грубі помилки спостерігаються в діяльності магістрантів, які вже мають досвід управлінської діяльності та обіймають керівні посади в закладах освіти (заступники директорів, директори ЗОШ, завідувачі дошкільними закладами).

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, актуальність і доцільність дослідження проблеми деонтологічної підготовки менеджерів освіти в універси-

тетах зумовлені необхідністю подолання суперечностей: між суспільною потребою забезпечення ефективності управлінської діяльності, підвищення вимог до професійної поведінки керівників у мінливих умовах функціонування освітнього закладу як відкритої соціальної системи та наявним рівнем деонтологічної готовності до професійної управлінської діяльності; між об'єктивною потребою країни у висококваліфікованих керівниках закладів освіти, здатних до особистісного етичного саморозвитку й професійного поступу та фаховою (предметною) спрямованістю змісту їх підготовки, нехтуванням значення деонтологічної підготовки, що унеможливорює формування їх ціннісних орієнтирів та стійкої моральної позиції в управлінській діяльності; між постійно зростаючими деонтологічними вимогами до менеджерів освіти та нерозробленістю моделей їх деонтологічної підготовки в умовах магістратури вищого навчального закладу.

Вирішення цих суперечностей потребує переосмислення існуючого досвіду деонтологічної підготовки менеджерів освіти, у т.ч. й зарубіжного, поліпшення якості його професійної підготовки, що є метою реформування вищої професійної освіти, передбачає модернізацію структури та змісту навчання, адаптованість та уніфікацію навчальних програм, диференціацію та індивідуалізацію стратегій навчання, диверсифікацію моделей підготовки менеджерів освіти в університетах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандурка О.М., Скакун О.Ф. Юридична деонтологія: підруч. Харків: Вид-во НУВС, 2002. 336 с.
2. Васильєва М.П. Теорія педагогічної деонтології. Харків: Нове слово, 2003. 216 с.
3. Гаврик І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2006. – 475 с.
4. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова, Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підруч. Харків, 2014. 258 с.
5. Малахов В. Етика : курс лекцій: навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Либідь, 2000. 384 с.
6. Сливка С.С. Юридична деонтологія. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Атіка, 2003. 320 с.
7. Tuning Educational Structures in Europe / EC: Educational and Culture. Socrates-Tempus. 2006. URL: http://www.eua.be/eua/en/projects_ects.jsp.